

Vyhlášení Jungmannovy ceny v roce 2021

Přátelé, přítelkyně a přátelčata literárního překladu, vážené kolegyně a kolegové,

Máme dnes nabitý program. Přesto jsem vyhověl tomu krásnému mravu, chtěl jsem říci také dobrému, ale kdoví, známe tu čarodějnicí z ruské lidové pohádky, která na pozdrav „Dobrý den“ odpoví dost neurvale: „Někomu dobrý, někomu zlý“... Chtěl jsem tedy vyhovět dnešnímu krásnému mravu, který si žádá, abychom jednohlasně a nediskriminačně oslovovali všechny gramatické rody, v nichž může ten či onen, ta či ona, to či ono z nás spatřovat základ a podstatu své lidské důstojnosti, a tu jsem si uvědomil, že čeština (stejně jako němčina) má rody tři, na což se v tom obdivuhodném narovnávacím úsilí bohužel často zapomíná. Můžeme vyloučit, že se někteří, vlastně *některá* z nás džendrově ztotožňují s tím podceňovaným středním rodem a že sami (sama) sebe označují krásným a rovnocenným zájmenem „ono“, že se vnímají jako „něco“, nebo dokonce jako „nic“? To vyloučit nemůžeme. Nejsou mnohá z nás taková velká děcka? Proto by každé slušné oslovení mělo být tříčlenné.

A tu jsem narazil na problém: uvést některá podstatná jména do středního rodu bude ještě obtížnější než vytvořit rod ženský! Dámy, pánové – a co? Nemusí to být jenom děti. Líďata. Stvoření všeliká. Což jsou ovšem i dámy a pánové. Vážená stvoření! by snad mohlo i stačit? – Nebo u těch kolegů a kolegyně: jaký je rod střední? Kolegátka? Nepůsobí to divně? Nebo dokonce posměšně? To by nešlo. Někdy to ještě ujde: profesore, profesorko, profesorče. Možná profesurče. Ale co s prezidentem a prezidentkou? Někdo snad řekne: na tenhle úřad musí být věk, střední rod není zapotřebí; ale přiznejme si to, někteří z nás přecházejí do středního rodu i ve věku pokročilém! Střední rod je také lidský rod, možná i lidský rod zítřka, musí být oslovován důstojně! Pryč se zdobnělinami, jsou diskriminační! Zdobňují! A jak k tomu vůbec přijdou české děti, že jsou v množném čísle rodu ženského? To jim identitu neusnadní! Zato mají k trvalému rodu střednímu nadějně nakročeno děvčata i kloučata.

Bude to těžké, ale zvládneme to. Je to velký členěč. A pořád na tom nejsme tak zle. My překladatelčata, překladatelky a překladatelé přece víme, že na světě jsou jazyky, které mají rodů třeba osmnáct. V takovém jazyce zkuste oslovit národ zakládající si na právech každého jednotlivého občana! To je umění! A pak to ještě přetlumočit delegaci českých poslanců a vysvětlit jim, s kým vlastně budou jednat. Tyhle národy našťestí po neomezené svobodě jedinců vůbec netouží, usnadňuje to domluvu. A pak jsou zase jazyky, které žádné rody nemají. Tam se nemusí oslovovat vůbec. Dávají se rovnou povely. Nám snad tenhle osud aspoň zatím nehrozí.

Dnešní program, drahá přítomná stvoření, bytosti a tvorové, je tedy nabitý. Není sice jasné, do čeho, ale zato víme, čím. Střelba dnes bude vydatná. Vedle letošních laureátů Jungmannovy ceny za umělecký překlad musíme nejprve oslavit také překladatelky a překladatele vyznamenané loni, v roce vypjatě epidemickém, který z nás všech udělal pokojové trosečníky v obležení virů. Loni, jak víte, jsme se setkat nemohli, proto jsme rozhodli, že jejich výkony připomeneme aspoň stručně dnes. V úplnosti si lze zdůvodnění odměn a chválu odměněných přečíst na internetu.

Jungmannovu cenu získala v roce 2020 překladatelka z italštiny **Alice Flemrová** za překlad románu Paola Sorrentina *Všichni mají pravdu* (vyd. dybbuk). Překladatelka už po několik desetiletí s obdivuhodným rozhledem a soustavností představuje českému čtenáři nejlepší díla současné italské literatury. Loni byly porotě nabídnuty hned tři romány v jejím překladu, mezi nimi je ten Sorrentinův výzvou nejnáročnější a výsostným počinem. Román vypráví příběh neapolského zpěváka, který zjistil, že jeho život ztratil smysl, a na několik let se ukryl v brazilské džungli. Výrazová bohatost, stylistická různorodost a bravura jeho monologu se zřejmě nejvíce zasloužily

o to, že se autorovi v roce 2010 dostalo Ceny Strega. Pro překladatelku byl tento překlad ideální úkol. Prozaická forma, kde je stylizace výpovědi stejně podstatná jako sám příběh, je vysloveně její doménou. Úspěch takového vyprávění v novém prostředí a v novém jazyce byl vždy – podstatně víc než texty v tradiční er-formě – závislý na dokonalém zvládnutí řemesla i na mimořádné jazykové invenci: v obou těchto ohledech překladatelka vyniká a její překlad Sorrentinova románu lze bez zaváhání označit za kongeniální.

Mimořádnou tvůrčí prémie se porota rozhodla udělit **Petru Dvořáčkovi** za překlad románu Roberta Menasseho *Hlavní město* (němčina, vyd. Kniha Zlín).

Tvůrčí ocenění pak získali

Vít Kazmar za překlad románu *Vlast* od Fernanda Aramburua (španělština, vyd. Akropolis);

Martina Knápková za překlad povídek Lucie Berlinové *Manuál pro uklízečky* (angličtina, vyd. Argo);

Michal Půček za překlad historického románu Daniela Kehlmana *Tyll* (němčina, vyd. Argo);

Michal Špína za překlad vrcholného románu chilského spisovatele José Donosa *Obscenní pták noci* (španělština, vyd. Malvern);

a **Michal Švec** za překlad románu Alexandry Salmelové *Antibrdina* (finština, vyd. Větrné mlýny).

Prémie Tomáše Hrácha byla přiznána **Marii Voslářové**, za překlad povídek Clemense J. Setze v knize *Láska za časů Mablstadtského dítěte* (němčina, vyd. FRA).

Do překladatelské Síň slávy byl jmenován **Miloslav Uličný**, tvůrce rozsáhlého a závažného básnického díla, významný romanista a vysokoškolský pedagog, jeden z našich nejvzdělanějších překladatelů, který je vedle skvělých literárních překladů, především ze španělštiny, také autorem mnoha obecně uznávaných prací z dějin a teorie překladu, recenzí, předmluv a doslovů.

*

Takto jsme téměř polovinu munice vystríleli, a smíme se obrátit k zásobě letošní, přesněji k překladům vydaným v roce 2020. Soutěž byla obelána 64 tituly, což je o deset méně než loni, a porota opět mohla vybírat z děl, jejichž kvalita je mimořádná. Letos porota pracovala v obměněném složení, jejími členy byli Zdeněk Beran, Radovan Charvát, Petra Martínková, Helena Stiessová a já, Václav Jamek, jakožto doživotní předsednice (podle vzoru klíště).

Dříve než prozradím jména letošních laureátů, připomenu jako obvykle hlavní podmínky soutěže o Jungmannovu cenu. V soutěži se hodnotí překlady děl krásné literatury, tedy poezie, výpravné prózy a z úvahové či esejistické prózy taková, která v sobě zahrnuje výraznou hodnotu estetickou. Nezabýváme se tedy překlady literatury společenskovední a široce naukové – ty kladou na překladatele odlišné požadavky a nemohly by být hodnoceny podle stejných kritérií.

Překlady může do soutěže přihlásit kdokoli, od nakladatele přes uznalého čtenáře až po překladatele samého, a to do 15. února příslušného kalendářního roku (příště tedy do 15. února 2022), a to jen takové, které mají v roce kalendářního roku předchozího, nikoli starší ani novější (příště tedy 2021). Porota je oprávněna, ale nikoli povinna přijímat knihy do soutěže i dodatečně. Sejde-li se ve stejném ročníku více překladů téhož překladatele, porota ponechává v soutěži jen jeden z nich, a to vždy ten, který podle jejího úsudku vyznívá nejvíc v překladatelův prospěch – z hlediska zvládnuté jazykové náročnosti i umělecké hodnoty překládaného díla.

Porota opět ráda zaznamenávala, jak se dál rozvíjí překladatelské dílo dosavadních nositelů Jungmannovy ceny, tentokrát s jistým nádechem samochvály, protože vytvořit nový překlad se po delší době podařilo i mně. Především se však novými překlady blýskli loňská laureátka Alice

Flemrová, Pavel Dominik, Jiří Hanuš, Anežka Charvátová, Hanuš Karlach, Věra Koubová, Vladimír Medek, Jiří Našinec, Jiří Pelán, Robert Svoboda, Kateřina Vinšová i Petr Zavadil (ten opět překládal české autory do francouzštiny).

Tak jako i v jiných letech chceme nejprve *pochvalně zmínit* několik výborných překladů, pro něž k naší lítosti nebyly už vítězné stupně dost velké, ale zaslouží uznání a jejich autoři povzbuzení k další práci. Rádi bychom takto vyzvedli překlady

Michaly Benešové (Szczepan Twardoch: *Král*, vyd. Host);

Zbyňka Černíka (Ingmar Bergman: *Úsměvy letní noci*, vyd. Kniha Zlín);

Jiřího Holuba (Francisco Delicado: *Portrét pěkné Andalusanky*, vyd. Rubato);

Josefa Mlejníka (Józef Czapski: *V nelidské zemi*, vyd. Academia);

Vladimíra Piskoře (Rosa Liksomová: *Žít je jen náhoda*, vyd. Pistorius a Olšanská).

Teď mi dovozte, abych zahájil letošní chvíli vavřínovou, nebo palmovou, podle kulturní zvyklosti, která je vám bližší.

První pořadí je zpravidla vyhrazeno dílu naplněnému a souhrnnému, které naši překladovou literaturu závažným způsobem obohatilo a zaslouží si místo v překladatelské Síni slávy. Letos se porota rozhodla jmenovat do této pomyslné Síně jednoho z našich překladatelů prvořadých, který od šedesátých let minulého století vytvořil více než padesát nenahraditelných překladů nejen literárních a básnických, ale také filosofických a je vzdělaným literárním komentátorem i teoretikem a v neposlední řadě autorem díla filosofického, který oslovil nejen české publikum, ale svými francouzsky psanými pracemi také publikum mezinárodní. Je to **Jiří Pechar**. Každý zná jeho rozhodující podíl na novém překladu Proustova *Hledání ztraceného času*, ale jeho dílo zahrnuje mnoho jiných spisovatelů, od Huysmansa a Zoly po autory nového románu a básníky jako Mallarmé nebo Jaccottet. Vděčíme mu však také za českého Lévi-Strausse, Lyotarda, Derridu nebo Freuda. Pozvání do této Síně slávy je malou splátkou uznání, které mu dlužíme.

Vyhlášení laureátů začínáme *prémii Tomáše Hrácha*, určenou mladším překladatelům. Letos ji porota uděluje **Sarah Baroniové** za překlad románu Eleny Ferrantové *Prolbaný život dospělých* (vyd. Prostor). Překladatelka se výborně vyrovnala s autorčiným hutným stylem, v němž je příběh, plasticky nasycený skutečností, veden jako konkrétní analýza dívčího dospívání, v níž se spojuje jistá strohost a odstup, jemný psychologismus i citlivá empatie.

Porota uděluje pět tvůrčích a jedno mimořádné tvůrčí ocenění.

Tvůrčí ocenění udělujeme

Adéle Gálové za překlad svérázných *Dopisů z Biboru* Sándora Mándokyho (vyd. Radek Ocelák). Mándoky byl mladý maďarský kaplan působící mezi slovenskou menšinou v Sedmihradsku; dopisy, v nichž mladé slečně barvitě líčí rázovitou, pro něho podivnou skutečnost, a také se snaží předvést jako literát, vynikají jakýmsi insitním půvabem. Adéla Gálová si k překladu vytvořila „starobylý“ jazyk, jehož předností není nějaká snaha o autentičnost, ale to, že se stává adekvátním prostředkem vyjádření celé té pestrosti dojmů, nálad a příhod. Řeč Mándokyho listů jako by stála v uvozovkách, aby nás upozornil na ironii osudu, která ho uvrhla do absurdní situace a ponouká ho k tomu, aby se ať už přímo, nebo použitými stylovými prostředky sám sobě vysmál. Tento autorův postoj Adéla Gálová svým překladem vystihuje s nesmírnou vynalézavostí a kreativitou.

Denisu Molčanovovi za překlad čínského románu *Padlá metropol*, jehož autorem je Ťia Pching-wa (vyd. dybbuk). Fikčním světem románu je čínské velkoměsto přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století. Padlá metropole je ztělesněním korupce, bezuzdnosti, absurdity překotně se proměňujícího světa, absence morálních zábran a nelitostného soupeření o eko-

nomický i symbolický kapitál. Vyprávění osciluje mezi parodií a jakýmsi archaizujícím podobstvím, četné jsou narážky na významná díla tradiční čínské literatury, vytvářející jakousi fantaskní až fantastickou poloskutečnost. Překladatel se výborně vyrovnává jak s touto tradicí, tak s podáním čínských reálií; po stylistické stránce se mu daří převod výrazně kompaktní a dynamické promluvy vypravěče a dalších postav i práce s kontrastními stylovými polohami.

Janě Pokojové a Janu Janulovi za překlad básnického výboru z Christiana Morgensterna *77 šíbenic* (vyd. Vyšehrad). Po stávajících počinech Hiršala a Grögerové nebo Emanuela Frynty si nové podání této hravé poezie plně krkolomných slovních her a svérázného absurdního humoru jistě žádalo značnou odvahu. Sázka se vyplatila, výsledkem je nová, přesvědčivá, vynalézavá i skotačivá podoba této překladatelsky téměř nemožné poezie.

Michaele Škultétyové za překlad románu Nino Haratischwiliové *Osmý život (pro Brillku)* (vyd. Host). Je to dílo značné epické šíře, které přes spletitý děj plný vzrušujících událostí sleduje jasnou, do dále se rozbíhající linii. Sága šesti gruzínských generací otevírá před čtenářem panorama propracované do nejmenšího detailu a podává velkolepé svědectví o lidskosti v neúprosných časech. Jazyk a rytmus překladu jsou vyrovnané, čeština si v celém rozsáhlém textu udržuje stejnou vysokou úroveň, dokonale slouží k předeštění úchvatného obrazu, který spisovatelka vytvořila.

Ester Žantovské za překlad románu Anny Burnsové *Mlíkař* (vyd. Argo). Román podává očima osmnáctileté dívky závažné společensko-politické téma, situaci v neklidných severoirských městech během krize 70. let, vyznačující se nejen násilnostmi všeho druhu, ale také všeobecným napětím, podezíravostí a nejistotou. Jazyk díla se vyznačuje jakousi překotností, vypravěčka ze sebe v dlouhých větách s pozoruhodnou výmluvností chrlí všechno, co se jí vybavuje, jako by to znovu prožívala. Styl má i naivitu a svéráz mládí. Překlad upoutává vynalézavostí, s níž překladatelka tento bezprostřední projev restituuje: vytvořila idiolekt odpovídající mluvě dospívajícího jedince dané doby a prostředí, zároveň ovlivněný hrdinčinou zálibou v četbě klasiků, takže se originálně mísí generačně příznaková hovorovost s kultivovaností.

Mimořádnou tvůrčí odměnu získávají

Nikola Mizerová a Pavel Novotný za převod básnické knihy Hanse Magnuse Enzensbergera *Mauzoleum* (vyd. dybbuk). Enzensberger je nesporně básník učený, a v tomto duchu vzniklo třicet sedm balad – portrétů, o rozporuplnosti pokroku, jenž se rozvíjí po staletí a jehož významné, tragické, komické i absurdní problémy na nás stále dopadají. Pokrok je zosobněn dlouhou řadou historických postav, průkopníků či vzájemných protivníků: myslitelů, dobrodruhů, vědců a vynálezců, lékařů, umělců, politiků i revolucionářů. Text využívá prostředků vědeckého jazyka a myšlení, aniž se zříká umělecké volnosti, ponechává leccos nedořečeného, nedefinovatelného, ba tajemného. U některých fragmentů jde o poezii v próze, většinou o volný rytmizovaný verš. Překlad je stejně inteligentní, vtipný a zvládá veškerá zákoutí básnickovy nesnadné poetiky, zachováváje přitom střízlivost zkratky, její tempo a intonaci.

Laureátem Jungmannovy ceny za literární překlad vydaný v roce 2020 se stává

Vít Kazmar za překlad prózy argentinského spisovatele Juana Filloye *Op Oloop* (vyd. Rubato). Autor je svérázný, filosoficky založený ironik, kterého lze řadit po bok *nezařaditelným* zjevům jako Jarry nebo u nás Ladislav Klíma. Vlastní je mu také nesporně rozsáhlý jazykový rejstřík, od artistních poetismů, neologismů, odborného názvosloví či archaismů až po nespisovné prostředky a svébytné lexikum buenosaireských nižších vrstev. S touto lexikální obžerností jde ruku v ruce mistrné žonglování s různorodými stylovými polohami, i zdánlivě neslučitelnými, které se s brutální samozřejmostí prostupují; tyto stylové mesaliance vedou zpravidla ke grotesknímu či komickému účinku. Román *Op Oloop* jako by doplňoval Valéryho *Pana Testa*: také jeho hrdina je

tvor určený a řízený výhradně intelektem, ale stane se mu to, co panu Testovi chybí: zachvátí ho vášně. Vede to k rozpadu jeho pojetí světa, k zmatenému bloudění a nakonec k sebevraždě. Překladatel se musel vypořádat s mnoha stylovými rovinami, od extrémně vytríbené konverzace, pro niž není v češtině kulturní obdoba, přes náznaky stylu symbolistního, výrazovou zaumnost, styl odborný a filozofický, ba esoterní, až po ustavičné průsaky mluvy sociálně nejnižší, ba argotu. Musel také vést v patrnosti, že autor často chladnokrevně užívá „vysoké“ stylové prostředky k iroizující hře.

To všechno zvládl Vít Kazmar výtečně. Postupoval v nejlepším smyslu tvořivě, do češtiny brilantně přenáší všechno mnohotvárné bohatství originálu. Přitom se vyznačuje kázní, svými bujnými nápady se nikdy nenechá unést, což jeho překladu zajišťuje plnou estetickou přiměřenost a účinnost. Příkladem může být pozoruhodná, leč střídmá práce s neologismy. Vít Kazmar se tímto dílem nesporně řadí k našim nejlepším překladatelům.